ETERNALAW

ПРАКТИЧНИЙ ГАЙД ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ

Робота бізнесу під час повітряних тривог

ПРАВОВІ УМОВИ РОБОТИ
ТА ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ

Оновлено
3 листопада 2026 року

З чого почати

Гайд призначений для представників бізнесу в Україні. Для освіти, медицини, небезпечних виробництв та інших сфер зі спеціальним регулюванням додатково застосовуються відповідні галузеві й обов'язкові місцеві правила.

Вид захисту

Встановіть, який вид захисту використовує компанія та які документи підтверджують його правовий статус. [1; 5, пп. 15-21]

Доступність і місткість

Зіставте доступність і місткість укриття з потребою в захисті людей на об'єкті. [4, п. 2-1 ч. 1 ст. 20; 5, п. 5; 16]

Дії під час тривоги

Визначте порядок дій персоналу та забезпечте доведення сигналу до працівників і відвідувачів. [1, пп. 2 п. 1]

Оплата перерв

Розмежуйте фактичну роботу, простій та інші підстави перерви, від яких залежить оплата. [9, ст. 34, 113; 10, ст. 6]

ЗНАЙДІТЬ ПОТРІБНЕ ПИТАННЯ

Умови та режими роботи 4
Види об'єктів 5
Мобільне укриття і підвал 6
Документи на укриття 7
Огляд та готовність 8
Безпечний простір 9
Таблички та сигнал 10
Балансоутримувач і користувачі 11
Доступ до укриття 12
Пішохідна доступність 13
Місткість 14
Оренда 15
Порядок дій 16
Дистанційна робота 17
Оплата тривоги 18
Відсутність і судова практика 19
Відповідальність 20
Документи компанії 21
Джерела 22
Контакти 24

Що змінюється для бізнесу

За чинною редакцією Постанови КМУ № 1092 з 4 грудня 2026 року бізнес більше не зможе покладатися лише на погодження трудового колективу, щоб продовжувати роботу за жовтого рівня загрози без належного захисту людей. До завершення перехідного періоду компанії потрібно визначити, на якій правовій підставі працюватиме кожна її локація. [1, пп. 2 п. 1; 2]

4 грудня 2026 року	**Завершення перехідного періоду за чинною редакцією постанови**

Для керівника це означає кілька пов'язаних питань. Яке укриття доступне працівникам і відвідувачам? Чим підтверджуються його статус, готовність і місткість? Що передбачити у внутрішньому порядку та як оплачувати час, коли робота переривається? В орендованому офісі до цього додається розподіл обов'язків між роботодавцем, користувачами укриття та його балансоутримувачем. [1; 4, ст. 20, 32; 5, п. 9; 9, ст. 113]

Мінекономіки повідомляло про обговорення змін до умов і строків. Станом на 3 листопада офіційна картка Постанови № 1092 визначає чинною редакцію від 18.09.2026. Тому підготовку слід будувати на чинних правилах, а пропозиції щодо їх зміни оцінювати окремо. [1; 3]

Підстави [1] [2] [3] [4] [5] [9]

Режим роботи локації

Постанова КМУ № 1092 розрізняє жовтий рівень, тобто дронову загрозу, та червоний рівень, який охоплює ракетну, ракетно-дронову або масовану дронову загрозу. Класифікація сигналу здійснюється за інформацією Повітряних Сил ЗСУ. [1, пп. 1 п. 1]

Жовтий рівень і наявний передбачений постановою захист

Діяльність може продовжуватися за умовами постанови. Обов'язки щодо безпеки працівників зберігаються

Постанова № 1092, пп. 2 п. 1; ст. 153 КЗпП [1; 9]

Жовтий рівень без укриття в межах перехідного періоду

Тимчасово допускається робота за погодженням із трудовим колективом до облаштування укриття, але не довше тримісячного строку

Постанова № 1092, пп. 2 п. 1; роз'яснення Мінекономіки щодо 4 грудня [1; 2]

Червоний рівень

МВС роз'яснює необхідність зупинити роботу та укрити працівників і відвідувачів в об'єктах фонду захисних споруд

Офіційне роз'яснення МВС, слайд 1 [8]

Виникла небезпечна виробнича ситуація

За передбачених законом умов працівник має право відмовитися від дорученої роботи та повідомити керівника

Ст. 6 Закону про охорону праці [10]

Серед умов продовження діяльності Постанова № 1092 називає захисні споруди, тимчасове чи постійне укриття для персоналу та відвідувачів, споруди подвійного призначення або безпечний простір. Правовий режим конкретного об'єкта потрібно визначати за застосовними нормами цивільного захисту. [1, пп. 2 п. 1; 4, ст. 32]

Можливість підприємства продовжувати діяльність не створює безумовного обов'язку працівника залишатися на робочому місці за небезпечної виробничої ситуації. Законодавчі гарантії охорони праці діють незалежно від погодження трудового колективу. Спеціальної форми такого погодження Постанова № 1092 не встановлює; односторонній наказ роботодавця не є самим погодженням із колективом. [1; 9, ст. 9, 153; 10, ст. 6]

Сама Постанова № 1092 не містить універсальної прямої заборони будь-якої роботи за червоного рівня. Позиція МВС про зупинення роботи є офіційним роз'ясненням застосування постанови. Конкретний режим також оцінюється за нормами цивільного захисту, охорони праці та застосовними рішеннями уповноважених органів. [1; 8, слайд 1; 4, ст. 20; 9, ст. 153; 10, ст. 13]

Підстави [1] [2] [4] [8] [9] [10]

Види об’єктів для захисту

Підвал, паркінг чи інше приміщення потрібно оцінювати за його правовим статусом і захисними властивостями. Стаття 32 Кодексу цивільного захисту визначає види об’єктів фонду та категорії населення, які підлягають укриттю в них. Вибір залежить від умов, передбачених для конкретної категорії. [4]

СХОВИЩЕ

Захисна споруда герметичного типу, призначена для захисту людей від небезпечних чинників у передбачених законом умовах

ПРОТИРАДІАЦІЙНЕ УКРИТТЯ

Негерметична захисна споруда з визначеними законом захисними функціями

СПОРУДА ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Будівля, споруда або їх частина, що має захисні властивості та може використовуватися для основного функціонального призначення й укриття людей

НАЙПРОСТІШЕ УКРИТТЯ

Об’єкт, у якому населення укривають виключно в умовах тимчасової недостатності інших об’єктів фонду в особливий період

ПЕРВИННЕ МОБІЛЬНЕ УКРИТТЯ

Технічний виріб для короткострокового захисту, до чотирьох годин. Умови його застосування та категорії населення визначені статтею 32 Кодексу та пунктом 8 Порядку № 138

Підстави [4] [5]

Мобільне укриття та підземні приміщення

ПЕРВИННЕ МОБІЛЬНЕ УКРИТТЯ

Стаття 32 Кодексу передбачає використання таких укриттів для населення в місцях можливого скупчення людей на місцевості, зокрема на зупинках, у парках та на іншій відкритій території, а в особливий період також на територіях підприємств, установ і організацій сил безпеки й оборони та об'єктів критичної інфраструктури. Загального правила про заміну укриття будь-якого офісу мобільним виробом ця стаття не встановлює. [4, ч. 2, п. 4 ч. 3 ст. 32]

Пункт 8 Порядку № 138 визначає правовий режим такого виробу та правила його розміщення. До акта огляду мобільного укриття для включення до фонду додається декларація про відповідність за Технічним регламентом № 535. [5, пп. 8, 21; 7]

ПІДВАЛ І ПАРКІНГ

Пункт 7 Порядку № 138 допускає огляд підвальних, цокольних та інших зазначених у ньому приміщень для встановлення можливості використання як споруди подвійного призначення або найпростішого укриття. За потреби проводиться технічне обстеження. Отже, саме розташування під землею не встановлює правового статусу об'єкта фонду. [5]

Підстави [4] [5] [7]

Документи про статус укриття

Пункти 15 і 16 Порядку № 138 розмежовують включення об’єкта до фонду та ведення його обліку. Для різних видів укриттів передбачені різні первинні документи. [5]

Сховище, ПРУ, СПП	Найпростіше укриття	Мобільне укриття
Паспорт	Акт огляду	Акт і декларація

Сховище, протирадіаційне укриття, споруда подвійного призначення

Рішення уповноваженого суб’єкта про включення до фонду. Первинним документом обліку є паспорт захисної споруди або споруди подвійного призначення. Процедура визначена пунктами 15, 16 і 20 Порядку № 138

Найпростіше укриття

Включення до фонду компетентним органом у порядку пункту 21 на підставі акта огляду. Акт є первинним документом обліку за пунктом 16

Первинне мобільне укриття

Застосовується пункт 21. До акта огляду додатково долучається декларація про відповідність за Технічним регламентом № 535

Облікові номери присвоюють захисним спорудам і спорудам подвійного призначення. Для найпростіших та первинних мобільних укриттів пункт 19 Порядку № 138 прямо передбачає, що облікові номери їм не присвоюються. [5, п. 19] Відсутність такого номера сама по собі не доводить відсутності статусу найпростішого чи мобільного укриття. [5, п. 19]

Підстави [5] [7]

Огляд і готовність до використання

ОГЛЯД

За пунктом 7 Порядку № 138 комісії для огляду утворюють органи та суб'єкти, у сфері управління або власності яких перебуває відповідний об'єкт. За зверненням до них залучають посадових осіб ДСНС та інших необхідних фахівців у межах повноважень. Результат оформлюється актом огляду. [5]

ВКЛЮЧЕННЯ ДО ФОНДУ

Пункт 15 передбачає включення об'єкта до фонду на підставі рішення належного суб'єкта ведення обліку. Тому акт огляду не слід ототожнювати з рішенням про включення. Для державних об'єктів та об'єктів інших форм власності компетентні органи визначаються відповідними положеннями Порядку. [5, пп. 15, 20, 21]

ГОТОВНІСТЬ ДО ВИКОРИСТАННЯ

Утримання об'єктів фонду в готовності покладено на балансоутримувачів. Вимоги до утримання, експлуатації та оцінки стану готовності встановлює наказ МВС № 579. [5, п. 9; 6]

Для проєктування та будівництва захисних споруд і споруд подвійного призначення, включно з капітальним ремонтом та реконструкцією, пункт 10 Порядку № 138 вимагає дотримання ДБН В.2.2-5:2023 та законодавства у сфері будівництва. [5] Водночас для капітального ремонту вже введених в експлуатацію споруд без зміни їх класу або групи цей пункт зберігає розрахункові параметри навантажень і впливів, за якими споруджено об'єкт. Їх не замінюють параметрами нових нормативних актів. [5, п. 10]

Підстави [5] [6]

Коли можна використовувати безпечний простір

Для жовтого рівня Постанова № 1092 передбачає можливість використовувати безпечний простір. Це найбільш захищені зони у приміщеннях, будівлях чи спорудах, визначені балансоутримувачами на підставі розрахунків. Вони мають забезпечувати передбачений постановою захист від побічної дії звичайних засобів ураження та визначеного максимального надлишкового тиску вибуху. [1]

Розрахунки → **Визначення балансоутримувачем** → **Інформування**

Постанова передбачає облаштування безпечного простору в межах реалізованих об'ємно-планувальних рішень. Про його наявність балансоутримувач або суб'єкт господарювання декларує шляхом інформування персоналу та відвідувачів. Інформування є окремою дією і не замінює розрахунків, на яких за текстом постанови ґрунтується визначення такого простору. [1]

Постанова № 1092 не встановлює окремого документа з назвою «сертифікат безпечного простору». Також саме визначення зони як безпечного простору за цією постановою не є процедурою включення об'єкта до фонду захисних споруд за Порядком № 138. Ці правові підстави не слід ототожнювати. [1; 5, пп. 15, 20, 21]

МЕТОДИКА ТА ПРИКЛАДИ РОЗРАХУНКІВ

МВС листом від 13.10.2026 № 19549/08/35-2026 передало надану Міноборони методику визначення еквівалентного статичного навантаження за параметрами повітряної ударної хвилі та приклади розрахунків. Матеріали розроблені Центральним науково-дослідним інститутом озброєння та військової техніки ЗСУ та надіслані для врахування при створенні безпечних просторів. Лист доводить технічні матеріали на виконання пункту 7 Постанови № 1092 і не є окремим нормативно-правовим актом. [17, лист, с. 1; 1, п. 7]

Підстави [1] [5] [17]

Таблички та доведення сигналу

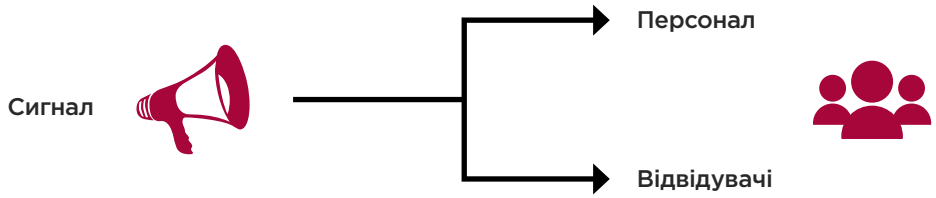
ОБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕНИЙ УКРИТТЯМ

ОБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕНИЙ БЕЗПЕЧНИМ ПРОСТОРОМ

ОБ'ЄКТ НЕ ЗАБЕЗПЕЧЕНИЙ УКРИТТЯМ

100 × 60 см.
Зменшені ілюстрації написів.
Графічний стандарт не встановлюється цим гайдом.

Підпункт 2 пункту 1 Постанови № 1092 зобов'язує балансоутримувача та суб'єктів господарювання інформувати персонал і відвідувачів про наявність укриття та безпечного простору. Для цього на входах, зовнішніх стінах або огорожах розміщуються таблички розміром 100 × 60 см із відповідним написом: «Об'єкт забезпечений укриттям», «Об'єкт забезпечений безпечним простором» або «Об'єкт не забезпечений укриттям». Та сама норма вимагає визначити порядок дій персоналу в разі сигналу. [1]

При оголошенні тривоги суб'єкт господарювання або балансоутримувач зобов'язаний забезпечити доведення сигналу до персоналу й відвідувачів. Перебування відвідувачів у зазначених об'єктах за жовтого рівня здійснюється на їхній власний розсуд. Правило про розсуд відвідувача не скасовує прямо встановленого обов'язку довести до нього сигнал. [1]

Підстави [1]

Обов'язки балансоутримувача і користувачів

БАЛАНСОУТРИМУВАЧ

Готовність об'єкта

КОРИСТУВАЧІ

Участь в утриманні

РОБОТОДАВЕЦЬ

Безпека працівників

За пунктом 9 Порядку № 138 готовність об'єкта фонду забезпечує його балансоутримувач. Якщо одним об'єктом користуються декілька зазначених у цій нормі суб'єктів, вони беруть участь у його утриманні відповідно до укладених між ними договорів. Під час утримання та експлуатації захисних споруд і споруд подвійного призначення не допускається зниження їхніх передбачених нормативними актами й проєктною документацією властивостей. [5]

Договір про користування або утримання укриття не скасовує власних обов'язків роботодавця за статтею 153 КЗпП та статтею 13 Закону про охорону праці. Водночас із цих норм не випливає, що кожний орендар офісу автоматично є балансоутримувачем укриття. Статус сторін та їхні обов'язки визначаються відповідними правовими підставами й умовами договору. [5; 9; 10]

Підстави [5] [9] [10]

Доступ до укриття

Частина шістнадцята статті 32 Кодексу цивільного захисту вимагає цілодобового та безперешкодного доступу відповідних груп населення до об'єктів фонду, приведених у готовність. Пункт 3-1 Порядку № 138 передбачає забезпечення безперешкодного цілодобового доступу під час оголошення сигналів і повідомлень про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій. Особливості для закладів освіти встановлює пункт 9-1. [4; 5]

ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У період воєнного стану умови доступу в документах балансоутримувача мають відповідати порядку використання об'єктів фонду, встановленому відповідною військовою адміністрацією. Це прямо передбачає пункт 9-1 Порядку № 138. [5]

УКРИТТЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Укриття закладів дошкільної освіти використовуються виключно для учасників освітнього процесу. Для закладів загальної середньої освіти Порядок № 138 передбачає доступ тільки учасників освітнього процесу під час очного навчання, а також окрему можливість одночасного укриття інших категорій населення за спеціальним рішенням. [5, п. 9-1]

Таке спільне використання можливе виключно за рішенням місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування та в порядку, визначеному балансоутримувачем. Перед прийняттям рішення проводиться передбачена пунктом 9-1 оцінка можливості використання. [5]

Підстави [4] [5]

Пішохідна доступність

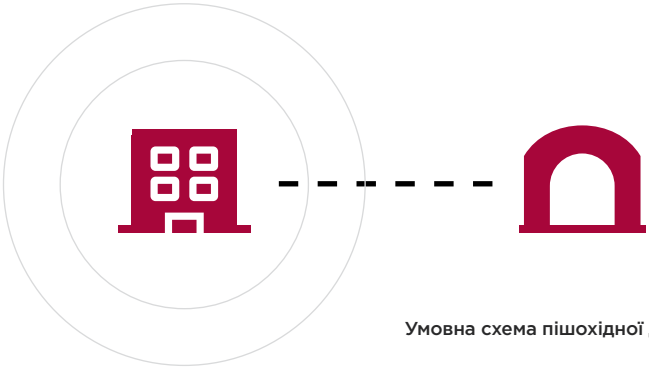
Пункт 5 Порядку № 138 вимагає розміщувати об’єкти фонду так, щоб населення та працівники могли швидко дістатися до них із найвіддаленішого місця свого розташування. Максимальні радіуси пішохідної доступності залежать від забудови та категорії суб’єкта. [5, п. 5]

300 м

Багатоповерхова забудова, забудова підвищеної поверховості та висотна забудова; суб’єкти господарювання відповідних категорій цивільного захисту

500 м

Середньоповерхова та малоповерхова забудова

Умовна схема пішохідної доступності

Поряд із відстанню потрібно враховувати готовність укриття, доступ до нього та достатність місць. Ці умови випливають із відповідних обов’язків балансоутримувача та суб’єкта господарювання. [5, пп. 5, 9, 9-1; 4, ч. 16 ст. 32]

Підстави [4] [5]

Місткість та потреба в захисті

100+
осіб на об’єкті

50+
осіб хоча б в одному приміщенні

Пункт 2-1 частини першої статті 20 Кодексу цивільного захисту передбачає забезпечення засобами колективного захисту всіх своїх працівників, а для об’єктів і місць із масовим перебуванням людей також відвідувачів. Пункт 3 Порядку № 138 відносить до масових, зокрема, об’єкти з можливістю перебування 100 і більше осіб або хоча б одним приміщенням, де одночасно можуть перебувати 50 і більше осіб. [4; 5]

КРИТЕРІЇ, ЗАПРОПОНОВАНІ МВС

МВС у листі від 28.09.2026 № 39009/08/35-2026 запропонувало критерії визначення потреби в первинних мобільних і найпростіших укриттях саме для об’єктів із масовим перебуванням людей. Підхід враховує максимальну одночасну кількість людей, пікове й сезонне навантаження, працівників та інших осіб, потреби дітей і маломобільних груп. За відсутності даних відвідуваності в листі названо проєктну місткість, пропускну спроможність та інші обґрунтовані показники. [16, с. 2-3]

Для обґрунтування достатності спільного укриття необхідно співвіднести його місткість із кількістю людей, яких у ньому мають укривати, включно з іншими користувачами. Такий підхід випливає з обов’язку забезпечити захист людей. Окремої універсальної форми розрахунку для кожного офісу ці норми не затверджують. Критерії листа МВС не скасовують обмежень застосування різних видів укриттів за статтею 32 Кодексу. [4, п. 2-1 ч. 1 ст. 20, ст. 32; 5, п. 5; 16]

Підстави [4] [5] [16]

Оренда та спільне користування

МВС у роз'ясненні допускає використання доступного укриття іншого суб'єкта, зокрема державної або комунальної власності, у межах установленого радіуса. Тому можливість укриття працівників не обмежується приміщеннями, які належать компанії. [8, слайд 1]

Пункт 9 Порядку № 138 прямо передбачає участь декількох користувачів одного об'єкта в його утриманні відповідно до укладених між ними договорів. За статтями 6, 627 і 628 ЦК сторони можуть погоджувати умови своїх цивільних відносин у межах закону. Укладений договір є обов'язковим для сторін за статтею 629 ЦК. [5; 18]

У договорі можна конкретизувати об'єкт користування, доступ і участь в утриманні. Закон дозволяє погодити ці умови в межах обов'язкових правил. Їхній конкретний зміст сторони визначають за своєю домовленістю; єдиного набору пунктів для кожного договору оренди офісу законодавство не встановлює. [5, п. 9; 18, ст. 6, 627-629]

Конкретний об'єкт, користувачі та обсяг користування

Дозволяє встановити, до якого саме укриття й до яких сторін належать договірні зобов'язання

Забезпечення доступу та взаємодія сторін

Може конкретизувати виконання договору; не може скасувати обов'язкові вимоги щодо доступу населення

Утримання та витрати

Конкретизує участь користувачів, передбачену пунктом 9 Порядку № 138

Повідомлення про обставини, що перешкоджають виконанню

Може бути погодженим способом взаємодії сторін; спеціального універсального строку такого повідомлення Постанова № 1092 не встановлює

Лист або запевнення орендодавця про наявність укриття не замінює належного статусу й готовності об'єкта. Так само договірна умова про доступ має виконуватися з дотриманням обов'язкових вимог законодавства. Правовий статус укриття, обов'язки балансоутримувача та власні обов'язки роботодавця залишаються окремими питаннями. [5, пп. 9, 15, 16, 20, 21; 9, ст. 153; 10, ст. 13; 18, ст. 6]

Підстави [5] [8] [9] [10] [18]

Порядок дій під час тривоги

Постанова № 1092 вимагає визначити порядок дій персоналу в разі сигналу тривоги та забезпечити доведення сигналу до персоналу і відвідувачів. Вона не затверджує єдиного універсального тексту внутрішньої інструкції. [1, пп. 2 п. 1]

Стаття 20 Кодексу цивільного захисту передбачає заходи щодо захисту працівників, евакуації, навчання та інформування про заходи безпеки. Пункт 3 частини першої цієї статті окремо вимагає розміщувати інформацію у формі, доступній для осіб із порушеннями зору та слуху, на охоплених ним об'єктах. [4, пп. 2-1, 3, 4, 8, 11 ч. 1 ст. 20]

МВС у роз'ясненні пов'язує виконання організаційного обов'язку зі своєчасним повідомленням про небезпеку, відповідною організацією або припиненням роботи, можливістю залишити приміщення, інформуванням про найближче доступне укриття й маршрути та відсутністю перешкод для виходу. Цей зміст залежить від конкретного об'єкта й установленого для нього порядку дій. [8, слайд 4]

Для компанії це означає, що внутрішній порядок має пов'язувати сигнал із конкретним місцем укриття та можливістю дістатися до нього. Його зміст визначається умовами об'єкта й установленими для нього правилами. Єдиної обов'язкової моделі внутрішнього документа Постанова № 1092 не встановлює. [1, пп. 2 п. 1; 4, ст. 20; 8, слайд 4]

МВС також роз'яснює, що керівник звичайного суб'єкта господарювання не наділений повноваженнями примусово переміщувати повнолітніх дієздатних людей до укриття. Свідома відмова належно поінформованої особи за реальної можливості укритися сама по собі не означає невиконання керівником обов'язків. Остаточна оцінка відповідальності залежить від фактичних обставин, змісту обов'язків та причинного зв'язку. [8, слайд 5]

Правило Постанови № 1092 про перебування відвідувачів на власний розсуд міститься в регулюванні жовтого рівня. Воно не скасовує прямо передбачених обов'язків щодо інформування. [1, пп. 2 п. 1]

Підстави [1] [4] [8]

Дистанційна робота та інші форми співпраці

ОФОРМЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ

Стаття 60-2 КЗпП дозволяє в разі загрози збройної агресії запровадити дистанційну роботу наказом або розпорядженням роботодавця без обов'язкового укладення письмового трудового договору про таку роботу. Працівника ознайомлюють із наказом протягом двох днів із дня його прийняття, але до запровадження цього режиму. [9]

Поєднання дистанційної роботи з роботою в приміщенні або на території роботодавця допускається за погодженням сторін. Особливості такого поєднання встановлюються трудовим договором про дистанційну роботу. [9, ст. 60-2]

Перебування працівника поза офісом під час тривоги саме по собі не є оформленням дистанційної роботи. До відповідних відносин застосовують установлені законом правила її запровадження та погоджені умови. [9, ст. 60-2]

БЕЗПЕКА ТА ВІДРЯДЖЕННЯ

За статтею 60-2 КЗпП дистанційний працівник самостійно визначає робоче місце та відповідає за безпечні й нешкідливі умови на ньому. Водночас стаття 153 КЗпП покладає на роботодавця відповідальність за безпечність і належний технічний стан обладнання та засобів виробництва, які він передає працівникові. Роботодавець також проводить передбачений цією статтею інструктаж щодо їх використання. [9]

За потреби направити дистанційного працівника у службове відрядження він повідомляє роботодавця про місцезнаходження будь-яким зручним способом. Особливості такого направлення встановлює трудовий договір про дистанційну роботу. Ці питання врегульовані статтею 60-2 КЗпП. [9]

ФОП ТА ГІГ-СПЕЦІАЛІСТИ

Гарантія статті 113 КЗпП стосується трудових відносин. До ФОП, який надає послуги за цивільним договором, вона автоматично не переноситься. [9, ст. 3, 113]

Гіг-контракт за статтею 17 Закону № 1667-IX є цивільно-правовим договором із передбаченим цим Законом спеціальним регулюванням. Стаття 2 Закону про охорону праці окремо відсилає питання охорони праці гіг-спеціалістів до Закону № 1667-IX, внутрішніх документів резидента Дія Сіті та гіг-контракту. Тому гарантії й винагороду під час перерви визначають за застосовним спеціальним регулюванням і договором. [10; 13]

Підстави [9] [10] [13]

Оплата часу тривоги

Стаття 34 КЗпП визначає простій як зупинення роботи через відсутність необхідних організаційних або технічних умов, невідворотну силу чи інші обставини. Постанова № 1092 не встановлює окремого універсального режиму оплати часу повітряної тривоги. Застосовуються трудові норми залежно від фактичних обставин. [9; 1]

Простій не з вини працівника

За загальним правилом оплата не нижче двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду або окладу. Частина перша статті 113 КЗпП

Простій через небезпечну виробничу ситуацію, що виникла не з вини працівника

За наявності передбачених законом підстав зберігається середній заробіток. Частина третя статті 113 КЗпП та стаття 6 Закону про охорону праці

Працівник фактично виконує роботу

Правила оплати простою не замінюють оплату виконаної роботи за встановленими умовами. Статті 94, 97 КЗпП

Додаткові гарантії роботодавця

Стаття 9-1 КЗпП дозволяє встановлювати за власні кошти додаткові трудові та соціально-побутові пільги. Умови трудового договору, які погіршують становище працівника порівняно із законом, недійсні за статтею 9 КЗпП

Оголошення тривоги не дозволяє без оцінки обставин застосувати дві третини окладу до кожної перерви. Потрібно розрізняти загальний простій і простій, щодо якого закон зберігає середній заробіток через небезпечну виробничу ситуацію. Водночас саме посилання на тривогу не замінює встановлення відповідних підстав. [9, ст. 113; 10, ст. 6]

Частина друга статті 113 КЗпП зобов'язує працівника попередити про початок простою роботодавця або зазначених у ній посадових осіб. Виняток стосується простою структурного підрозділу чи всього підприємства. [9]

ПРОСТІЙ ТА ПРИЗУПИНЕННЯ ДОГОВОРУ

Призупинення дії трудового договору є окремим механізмом статті 13 Закону № 2136-IX. Він пов'язаний зі збройною агресією, яка виключає можливість обох сторін виконувати передбачені договором обов'язки, та оформлюється наказом із визначеними законом відомостями. Тому цей механізм не є автоматичним наслідком кожної повітряної тривоги або заміною правил оплати простою. [12]

Підстави [1] [9] [10] [12]

Коли відсутність не є прогулом

Стаття 6 Закону про охорону праці дає працівникові право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я, людей, які його оточують, або виробничого середовища чи довкілля. Працівник зобов'язаний негайно повідомити безпосереднього керівника або роботодавця. [10]

За потреби наявність такої ситуації підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю визначених законом представників працівників та страхового експерта з охорони праці. За період відповідного простою, що виник не з вини працівника, зберігається середній заробіток. [10, ст. 6]

Пункт 4 частини першої статті 40 КЗпП пов'язує звільнення за прогул із відсутністю без поважних причин, зокрема більше трьох годин протягом робочого дня. До дисциплінарного стягнення роботодавець повинен зажадати письмові пояснення. При обранні стягнення враховуються обставини проступку та інші критерії статті 149 КЗпП. [9]

Самої відсутності працівника в офісі або втрати зв'язку недостатньо, щоб без з'ясування причин зробити висновок про наявність передбаченої законом підстави для звільнення. Роботодавець має встановити поважність причин і дотриматися дисциплінарної процедури. [9, ст. 40, 149]

ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ

В офіційному огляді Касаційного цивільного суду викладено постанову від 12.01.2026 у справі № 712/10356/24. Роботодавець звільнив працівницю за відсутність, частина якої припала на повітряну тривогу, а інша була пов'язана з погіршенням здоров'я та погодженим зверненням до лікаря. Верховний Суд погодився з поновленням працівниці. [11, розд. 1.4, с. 8-9]

Як зазначено в офіційному огляді, перебування в укритті під час оголошеної тривоги не могло вважатися прогулом. Роботодавець також не встановив точного часу відсутності на робочому місці та не оцінив поважності причин. Цей висновок стосується встановлених у справі обставин. Справа не встановлює єдиного режиму оплати всіх перерв під час тривог і не виправдовує автоматично будь-яку відсутність у день тривоги. [11]

Підстави [9] [10] [11]

Як оцінюється відповідальність

ОБОВ'ЯЗКИ РОБОТОДАВЦЯ

Стаття 13 Закону про охорону праці покладає на роботодавця обов'язок створювати належні умови на робочих місцях та забезпечувати додержання вимог законодавства щодо прав працівників у цій сфері. Ця стаття також передбачає організацію системи управління охороною праці та відповідних заходів. [10]

Ознайомлення працівника з інструкцією саме по собі не замінює виконання цих обов'язків. Умова трудового договору, яка погіршує становище працівника порівняно із законодавством, недійсна за статтею 9 КЗпП. Тому заява працівника про прийняття всіх ризиків не є правовою підставою для невиконання роботодавцем установлених законом обов'язків. [9; 10]

РОЗСЛІДУВАННЯ ТРАВМУВАННЯ

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві регулює Порядок, затверджений Постановою КМУ № 337. Для випадку травмування внаслідок воєнних дій застосовують належну процедуру з урахуванням установлених цим Порядком особливостей. [15]

Питання про зв'язок конкретного нещасного випадку з виробництвом вирішується за передбаченими Порядком обставинами та результатами розслідування. Сам факт оголошеної тривоги не замінює такої правової кваліфікації. [15]

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Стаття 271 Кримінального кодексу передбачає відповідальність за порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою або громадянином, який є суб'єктом підприємницької діяльності, якщо порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого. Частина друга стосується загибелі людей або інших тяжких наслідків. [14]

Для застосування цієї статті необхідно встановити передбачені нею ознаки, зокрема обов'язки відповідної особи, порушення та причинний зв'язок із наслідками. Стаття не встановлює автоматичної кримінальної відповідальності керівника за кожний випадок оголошення тривоги чи відсутності власного укриття. [14]

Постанова № 1092 також не запроваджує власного універсального штрафу за відсутність укриття. Правову підставу відповідальності визначають за конкретною нормою та встановленими обставинами порушення. [1]

Підстави [1] [9] [10] [14] [15]

Які документи потрібні компанії

Склад документів залежить від того, чи має компанія укриття на балансі, користується чужим об'єктом, облаштовує безпечний простір або запроваджує дистанційний режим. Вимоги до обліку об'єкта фонду та обов'язки роботодавця потрібно розглядати окремо. Орендар офісу не зобов'язаний автоматично оформлювати всі документи на укриття на своє ім'я. [1; 5, пп. 9, 16, 17; 9, ст. 60-2]

Порядок дій персоналу

Визначається суб'єктом господарювання та балансоутримувачем за пп. 2 п. 1 Постанови № 1092. Єдиної форми окремого наказу або інструкції ця постанова не затверджує [1]

Документи про статус та облік укриття

Рішення про включення до фонду, паспорт або акт огляду залежно від виду об'єкта. Обов'язки обліку компанії стосуються об'єктів на її балансі, утриманні чи в управлінні. Пункти 15-17, 20, 21 Порядку № 138 [5]

Розрахунки для безпечного простору

Передбачені пп. 2 п. 1 Постанови № 1092 як підстава визначення захищеної зони балансоутримувачем. Універсальної форми сертифіката постанова не встановлює [1]

Договори про спільне утримання

Участь користувачів одного об'єкта в утриманні оформлюється відповідно до п. 9 Порядку № 138. Це не означає обов'язку кожного відвідувача укладати договір [5]

Наказ про дистанційну роботу та ознайомлення

За запровадження дистанційного режиму через загрозу збройної агресії застосовується механізм ст. 60-2 КЗпП [9]

Документи щодо навчання й інструктажу

Обов'язки передбачені пп. 8, 11 ч. 1 ст. 20 Кодексу цивільного захисту та ст. 18 Закону про охорону праці. Порядок оформлення визначається застосовними правилами [4; 10]

Стаття 29 КЗпП допускає передбачені нею електронні й альтернативні способи ознайомлення. Водночас інформацію про неусунуті небезпечні та шкідливі фактори за пунктом 4 частини першої цієї статті доводять під підпис. Під час воєнного стану сторони можуть погодити альтернативний обмін трудовими документами за частиною другою статті 7 Закону № 2136-IX. Спеціальні правила інструктажу з охорони праці оцінюються окремо. Тому вимога власноручного підпису на кожному документі про тривогу була б надто широкою. [9, ст. 29; 10, ст. 18; 12, ч. 2 ст. 7]

Підстави [1] [4] [5] [9] [10] [12]

Джерела

1. Постанова КМУ від 04.09.2026 № 1092 «Деякі питання оптимізації захисту населення та реагування на загрози засобів повітряного нападу», редакція від 18.09.2026. Пункт 1 та додаток. Дата звернення: 03.11.2026.
Відкрити документ

2. Мінекономіки, повідомлення від 13.10.2026 щодо завершення перехідного періоду 4 грудня 2026 року. Офіційне роз'яснення строку.
Відкрити документ

3. Мінекономіки, повідомлення від 29.10.2026 про напрацювання гнучкіших умов безпеки для підприємств під час жовтого рівня. Повідомлення про пропозиції, а не нормативний акт.
Відкрити документ

4. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI. Статті 20, 30, 32.
Відкрити документ

5. Постанова КМУ від 10.03.2017 № 138. Порядок створення, утримання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, редакція від 21.10.2026 зі змінами за Постановою № 1288 від 15.10.2026. Дата звернення: 03.11.2026. Зокрема пункти 3, 5, 7-10, 15-17, 19-21.
Відкрити документ

6. Наказ МВС від 09.07.2018 № 579, зареєстрований у Мін'юсті за № 879/32331. Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, оцінки готовності та обліку фонду.
Відкрити документ

7. Постанова КМУ від 26.05.2023 № 535. Технічний регламент засобів цивільного захисту. Застосовується разом із пунктом 21 Порядку № 138 щодо декларації про відповідність мобільного укриття.
Відкрити документ

8. Роз'яснення МВС норм Постанови № 1092, оприлюднені Мінекономіки 05.10.2026. Презентаційні матеріали, слайди 1, 2, 4, 5, щодо умов роботи, доступних укриттів, організаційних обов'язків та меж відповідальності. Роз'яснення не є окремою нормою постанови.
Відкрити документ

9. Кодекс законів про працю України, редакція від 23.10.2026. Статті 3, 9, 9-1, 29, 34, 40, 60-2, 94, 97, 113, 149, 153.
Відкрити документ

10 Закон України «Про охорону праці» № 2694-XII. Статті 2, 6, 13, 18.
Відкрити документ

11 Офіційний огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо звільнення за пунктом 4 частини першої статті 40 КЗпП. Розділ 1.4, с. 8-9: постанова від 12.01.2026 у справі № 712/10356/24. У гайді використано виклад з офіційного огляду.
Офіційний огляд | Судове рішення

12 Закон України № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Стаття 7 щодо обміну трудовими документами; стаття 13 щодо призупинення дії трудового договору.
Відкрити документ

13 Закон України № 1667-IX «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Стаття 17 щодо гіг-контракту. Для охорони праці гіг-спеціалістів також застосовується відсилання зі статті 2 Закону про охорону праці.
Відкрити документ

14 Кримінальний кодекс України. Стаття 271 щодо порушення вимог законодавства про охорону праці.
Відкрити документ

15 Постанова КМУ від 17.04.2019 № 337. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.
Відкрити документ

16 Лист МВС від 28.09.2026 № 39009/08/35-2026. Сторінки 2-3: запропоновані критерії для визначення потреби в первинних мобільних і найпростіших укриттях на об'єктах із масовим перебуванням людей. Сторінка 4 відсилає до нормативних радіусів пункту 5 Порядку № 138. Оприлюднений Мінекономіки 14.10.2026.
Відкрити документ

17 Лист МВС від 13.10.2026 № 19549/08/35-2026, с. 1, та додані матеріали: методика визначення еквівалентного статичного навантаження за параметрами повітряної ударної хвилі й приклади розрахунків. Оприлюднені Мінекономіки 19.10.2026. Джерело технічних матеріалів для врахування при створенні безпечних просторів.
Відкрити документ

18 Цивільний кодекс України. Статті 6, 627-629 щодо свободи договору, меж погодження його умов та обов'язковості договору для сторін.
Відкрити документ

ДОПОМОГА ETERNA LAW

Правові умови роботи вашої компанії

Ми можемо допомогти оцінити правові умови роботи, перевірити документи на укриття, врегулювати договірні питання та підготувати внутрішні документи роботодавця.

a.kuzmenko@eterna.law
tatarova@eterna.law

Матеріал має загальний інформаційний характер. Застосування наведених норм залежить від виду об'єкта, характеру відносин та фактичних обставин.